

Asia Suunnistuskartan tekijänoikeussuoja

Hakija K

Annettu 22.4.2025

Tiivistelmä

Suunnistuskartta voi saada tekijänoikeussuojaa, mikäli se on riittävän itsenäinen ja omaperäinen ilmentäen tekijänsä vapaita ja luovia valintoja. Hakijan lausuntopyynnön kohteena ollut suunnistuskartta sai teossuojaa.

LAUSUNTOPYYNTÖ

1. Hakija on laatinut suunnistuskartan. Hän on kertonut, että suunnistuskartta tehdään nykyään tietokoneen avulla. Ensin valmistellaan pohja-aineisto paikkatietoaineistoista. Suunnistuskartoittajat hyödyntävät pohja-aineistoja eri lailla omien mieltymystensä ja osaamisensa mukaan. Seuraavaksi mennään maastoon kartoittamaan, ja suunnistuskartoittaja valitsee kohde kerrallaan, mitkä maaston kohteet päätyvät kartalle. Kohteiden valintaan vaikuttaa myös kansainvälinen kuvausohje, joka kuitenkin jättää tilaa myös kartoittajan näkemykselle. Maastossa karttaa piirretään perinteisesti kynällä paperitulosteelle tai maastotietokoneen avulla.
2. Tämän jälkeen kartta piirretään puhtaaksi. Kartoittajan valinnat vaikuttavat osaltaan myös karttojen puhtaaksi piirtämiseen. Esimerkiksi samaa väriä olevat kohteet eivät saisi olla liian lähekkäin toisiaan, koska tulostettuna kartta voi näyttää liian pienipiirteiseltä. Suunnistuskartan teossa korostuu kartografian taiteellinen puoli esim. kohteiden valitsemisessa, yleistämisessä ja puhtaaksi piirroksessa. Hakija kysyy, ylittääkö hänen tekemänsä uusi suunnistuskartta teostasoon eli ylittääkö kartta teoskynnyksen.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

3. Tekijänoikeuslain (404/61) 55 §:n mukaan tekijänoikeusneuvosto antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta. Näiden lausuntojen luonne ei ole tuomioistuinta, lausunnon pyytäjää tai tämän mahdollista vastapuolta oikeu-

dellisesti sitova. Tekijänoikeusneuvosto ei anna lausuntoja muiden lakien soveltamisesta.

4. Tekijänoikeuslain 1 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. Kirjallisena teoksena pidetään saman pykälän 2 momentin mukaan myös karttaa sekä muuta selittävää piirustusta tai graafista taikka plastillisesti muotoiltua teosta sekä tietokoneohjelmaa selittävää piirustusta.
5. Tekijänoikeus suojaa sekä teosta kokonaisuutena että sellaista teoksen osaa, jota muusta teoksesta irrallaan tarkasteltuna voidaan pitää tekijänsä luovan työn omaperäisenä tuloksena. Tekijänoikeussuojaa saadakse kirjallisen tuotteen on yllettävä teostasoon eli ylitettävä teoskynnys. Tällä tarkoitetaan sitä, että kirjallisen tuotteen tulee olla tekijänsä henkisen luomistyön itsenäinen ja omaperäinen tulos. Ratkaisu teoskynnyksen ylittymisestä tehdään tapauskohtaisella harkinnalla.
6. Tekijänoikeus suojaa vain teokselle annettua ilmenemismuotoa. Tekijänoikeus ei suojaa esimerkiksi teoksessa esitettäviä tutkimustyön tuloksia, teoksen sisältämiä ideoita, periaatteita, tietoja tai teoksen aihetta. Tekijänoikeus syntyy suoraan lain nojalla teoksen luoneelle luonnolliselle henkilölle tai henkilöille.
7. Euroopan unionin tuomioistuin katsoi 1.12.2011 antamassaan ratkaisussa C-145/10 (Painer), että teos voi saada tekijänoikeussuojaa, jos se on tekijänsä henkisen luomistyön tulos siten, että se kuvastaa tekijän persoonaa ja siitä käyvät ilmi tekijän teosta tehdessään tekemät vapaat ja luovat valinnat. Kansallisen tuomioistuimen tehtävä on ratkaista lopullisesti, ylittyykö teoskynnys. (kohdat 94 ja 99)
8. Euroopan yhteisöjen tuomioistuin katsoi 16.7.2009 antamassaan ratkaisussa C-5/08 (Infopaq), että 11 sanasta koostuva ilmaisu voi saada tekijänoikeussuojaa, jos ilmaisu on omaperäinen, tekijänsä henkisen luomistyön tulos. (kohdat 48 ja 51)

9. Edelleen Euroopan unionin tuomioistuin on ratkaisukäytännössään täsmentänyt, että käsite ”teos” on unionin oikeuden itsenäinen käsite, jota on tulkittava ja sovellettava yhtenäisesti. Yhtäältä kyseinen käsite merkitsee sitä, että on olemassa suojan kohde, joka on omaperäinen siinä mielessä, että se on tekijänsä luovan henkisen työn tulos. Toisaalta teokseksi voidaan luokitella vain elementtejä, joita voidaan pitää ilmauksena tällaisesta luovasta henkisestä työstä. (mm. ratkaisut C-683/17 (Cofemel), kohta 29; C-310/17, (Levola Hengelo), kohdat 35–37 ja C-5/08 (Infopaq), kohdat 37 ja 39) Jotta kyseistä kohdetta voidaan pitää omaperäisenä, on samalla välttämätöntä ja riittävää, että se heijastaa tekijänsä yksilöllisyyttä ilmentämällä tämän vapaita ja luovia ratkaisuja. (C-683/17 (Cofemel), kohta 30; C-145/10 (Painer), kohdat 88–89 ja 94)
10. Karttojen osalta korkeimman oikeuden ennakkoratkaisussa 1978 II 48 paikannuskartat saivat teossuojaa. Karttojen tekijänoikeussuojaa ja lähioikeussuojaa koskevia tekijänoikeusneuvoston lausuntoja ovat olleet mm. TN 1999:5, jossa kaupungin ja maalaiskunnan opaskartat saivat teossuojaa, TN 1999:6, jossa kysymys oli ensisijaisesti luettelosuojasta sekä TN 2000:5, jossa hillakartat eivät saaneet teossuojaa, kysymys myös luettelosuojasta. Lausunnossa TN 2014:7 lähinnä Suomen ja Norjan pohjoisosia kuvaavat karttapiirustukset, jotka oli varustettu pääteillä ja paikkojen nimillä, eivät saaneet teossuojaa. Kuten ennakkoratkaisusta ja lausunnoista ilmenee, karttojen tekijänoikeussuojaa koskeva ratkaisu edellyttää tapauskohtaista harkintaa.

Analyysi ja johtopäätökset tekijänoikeudesta

11. Hakija on oheistanut lausuntopyyntöönsä tekemänsä suunnistuskartan ja vertailun samaa aluetta koskevasta maastokartasta, ortokuvasta (eli yksittäisistä ilmakuvista tehdystä oikaistusta ja yhdistetystä ilmakuvasta), maastotietokannasta ja laseraineistosta sekä valmiista suunnistuskartasta. Tekijänoikeusneuvosto on perehtynyt mainittuun esimerkkiaineistoon ja lausuu sen perusteella seuraavaa.

12. Kuten edellä on todettu, kartta on nimenomaisesti mainittu tekijänoikeuslain 1 §:n esimerkkiluettelossa, ja kartta voi siten saada tekijänoikeuslaissa säädettyjen yleisten suojaedellytysten täytyessä teossuojaa. Samoin edellä mainittujen Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisujen mukaisesti teos voi saada tekijänoikeussuojaa, jos se on tekijänsä henkisen luomistyön tulos siten, että se kuvastaa tekijän persoonaa ja siitä käyvät ilmi tekijän teosta tehdessään tekemät vapaat ja luovat valinnat.
13. Mahdollisen teoksen käyttötarkoitus saattaa tietyissä tapauksissa rajata tekijän valintoja voimakkaastikin. Karttojen osalta asiaa on luonnehdittu oikeuskirjallisuudessa seuraavasti: ”Kun kyseessä on fyysisen todellisuuden eli lähinnä maanpinnan avaruudellinen kuvaaminen, niin omaperäisen toteutuksen tulisi liittyä nimenomaan jo aiemmin käytössä olevan pohjadataan soveltamiseen tai muuntelemiseen uudeksi kartaksi. Joskus tätä lisätyötä voidaan pitää banaalina ja suoja voidaan siten evätä. Kuitenkin usein tähän lisätyöhön liittyy esimerkiksi kuvioden ja värien käytön takia sekä muiden elementtien yhdistelemisen takia riittävästi itsenäisyyttä ja omaperäisyyttä, jolloin suoja tulee normaaliin tapaan voimaan. Kaikki riippuu pitkälle siitä, miten paljon vapaata mielikuvitusta ja muunlaista luomista on käytetty karttaa tehtäessä.” (Oesch: Karttojen tekijänoikeussuojasta, Defensor Legis 3/2013, s. 393) Yleistäen karttatyö ja karttojen laadinta on ilmaisussaan sidottu sekä fyysiseen todellisuuteen että kartografian eli karttaopin ammatillisiin ja tieteellisiin sääntöihin.
14. Oikeuskirjallisuudessa on myös tunnistettu, että karttojen teossuojan edellytyksien täyttymisen yleisiksi arviointikriteereiksi on oikeuskäytännössä täsmentynyt kaksi keskeistä kriteeriä: (1) suunnittelijan luovuudelle jäävä tila (eli sitä mahdollisesti rajoittavat tekijät) ja (2) piirustusten tavanomaisuus kyseisellä alalla. (Norrgård – Sund-Norrgård – Kasi: Tekijänoikeudellinen oikeuskäytäntö v. 2010–2018, osa I, Defensor Legis 3/2019, s. 265)
15. Oikeuskirjallisuudessa on edelleen todettu, että tekijän käytettävissä olleita valinnanmahdollisuuksia arvioitaessa tarkastelun tulee rajoittua kulloinkin esillä olevaan konkreettiseen karttatuotteeseen eli karttatuotteiden tekijänoi-

keudellinen arviointi edellyttää tapauskohtaista harkintaa. Karttatuotteen visuaalinen esittäminen sisältää erilaisia vaikutuskeinoja, joihin voidaan kohdistaa yksilöllisiä valintoja. Näitä ovat esimerkiksi: väri, symbolit, linjanvedot, kirjasinlajit ja elementtien asettelu kartalla. Vaikka faktiset tiedot itsessään eivät saakaan suojaa, voi kartantekijän yksilöllisyys näkyä juuri vaikutuskeinoja koskevissa valinnoissa. (Oesch: Karttojen tekijänoikeussuojasta, Defensor Legis 3/2013, s. 397)

16. Vastaavuus todellisuuden kanssa ja kartografian säännöt sekä mahdolliset kuvausohjeet rajoittavat kartan tekijän valinnanvapautta. Tekijällä on kuitenkin harkinnan- ja valinnanvaraa toteuttaessaan lausuntopyynnössä yksilöidyn suunnistuskartan konkreettista ilmiä. Kartan havainnollinen esitystapa ilmentää tavoitetta luoda suunnistustehtäviin riittävän tarkka, mutta silti juoksuvauhdissa luettava kartta.
17. Valinnanvaraa on kokonaisuutta suunnistuskartalla harkittaessa hakijan mainitsemien tavoin muun muassa kartalle valittavien kohteiden ja niiden poisjättämisen, valittujen kohteiden kuvaustavan, valittujen värien sekä käytetyn viivan ja käyrästön tiheyden suhteen. Sekä maastossa kohteiden valitsemisessa että puhtaaksi piirtämisessä korostuu kartoittajan yksilöllinen tyyli, mikä osaltaan ratkaisee kartan konkreettisen ilmiä.
18. Nyt kysymyksessä olevassa tapauksessa suunnistuskartta poikkeaa konkreettiselta ilmiänsultaan selkeästi sekä pohja-aineistona käytetystä maastotietokannasta ja laseraineistosta että samaa aluetta koskevasta maastokartasta. Niihin sekä ilmakuvaan verrattuna kartantekijä on tehnyt yksilöllisiä valintoja niin tietojen sisällyttämisen ja poisjättämisen kuin valitun kuvaustavan eri osatekijöiden osalta päätyen itsenäiseen ja omaperäiseen lopputulokseen kartan lopullisessa ilmaisumuodossa.
19. Tekijänoikeusneuvosto arvioi, että hakijan tekemästä suunnistuskartasta käyvät ilmi tekijän teosta tehdessään tekemät vapaat ja luovat valinnat muun muassa valittujen kohteiden ja niiden puhtaaksi piirtämisessä käytettyjen värien, symbolien, linjausten ja elementtien asettelun suhteen. Lopputulos ku-

vastaa siinä määrin tekijänsä persoonaa, että kokonaisuutena arvioiden lausuntopyynnön kohteena oleva kartta saa teossuojaa.

Puheenjohtaja

Laura Tammenlehto

Sihteeri

Perttu Virtanen

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Laura Tammenlehto (puheenjohtaja), Juha Vesala, Samuli Melart, Mirkka Kivilehto, Aku Toivonen, Antti Kotilainen, Valtteri Niiranen, Anniina Dahlström, Minna Eskola, Pekka Heikkinen ja Asko Metsola.